

אדם קדמוני ששמע לרס-הגזע הזועק - עשה אותו לאיש-
 החידות, וכל השגה פסיכולוגית לא תישב את כל הסתירות
 האלה. אבל ברור שרק בחוקף של כחות מתנגדים אלו יצר את
 המיתוס של חייו. הם שנתנו לו את אמצעי-ההשפעה המרובים
 והם שעשו אותו עצמו לאמצעי היותר חזק של התנועה.

עובדה זו שהיה סופר מצוין ואחד מאמני-הסגנון היותר
 גדולים, חשובה לנו, באשר כמעט בכל אדם גדול אמתי
 מתאחדת הרמוניה מפליאה זו של כשרון. של כח הבטוי הפייטני,
 עם האלמנטריות שברגש, יצרי האינסטינקט הבלתי-אמצעי עם
 ההכחנה האצילית. האדם בעל האמביציה הקטנה חסר תמיד
 אותו חן של בטוי. המעמיד אותנו על מהותו של בעליו גם
 מחוץ לכל מעשה. היופי האנושי הצרוף, המתבטא בסגנון נעלה
 כזה של הרצל, אינו דבר שבמקרה. להפך הוא אולי הראיה
 החותכת, המכרעת. מעשים יכולים להיות ארעיים. סגנון אינו
 ארעי לעולם.

אצל צ'מברלין

(מתוך ספרי-הימים לתיאודור הרצל כרך ששי *)

22 באוקטובר 1902. לונדון. לפני הצהריים.
 היום נועדה השיחה עם Joe הגדול.
 לפי שעה כותב אני, כדי לכפר את פני נותני-לחמי
 פיליטון בשם «ערב של אוקטובר בלונדון».
 עלוב הוא, אך בשים לב לענינים הרוחשים במחיי. הרי
 זה מפעל יוצא מן הכלל.
 הרי זה מעלה על זכרוני, איך לפני שבע שנים בעת
 שכתבתי את «מדינת היהודים», צלמתי בהיכל בורבון «ישיבות
 סוערות» וטלגרפתי עליהן באלפי מלים.

* תרגום אשר ברש. ברשיון הוצאת «מצפה».

של חזון את האולם אשר בו ישבו הראשונים שבאו לקול
 קריאתו. כאמן השתמש באמצעים הזעירים ביותר. «לאט לאט
 אחזתי בנימי לבותיהם והכנסתי אותם לתוך מצב-הרוח של
 המדינה, ועוררתי בהם את הרגש, שהם האסיפה הלאומית...»
 ככה יעשה רק הקוסם בלהטיו!

1

את אשר לא השיג כפוליטיקן השיג כאמן. רק בכח זה
 הרביק פרורי-אדם לגוף אחד חי. ארגן בעם את הרצון
 למדינה, שהיה בעיניו חשוב כמדינה עצמה. בקסמי-אמן יצר
 את כלי-הקבול לרעיון הגדול. זה היה לו העיקר. השאר -
 ידע - יעשה מאלי. מוכרח יהיה להעשות.
 בקסמים אלה ידע לעורר את הרעב ללחם ולחונן כאחד.
 בכח זה הקים בלי אמצעים כמעט ובימים מועטים את כל
 מה שמשמש עד היום את התנועה. הוא השיג זאת. כאשר ידע
 בכל השכון להכניס את אשר מעל לכל חשבון. כאשר
 פעל תמיד באותה המהירות. הממציאה את האמצעים היותר
 נאמנים מתוך הרגשת הסכנה - באשר הכניס לכל תכנית את
 אשר מחוץ לכל תכנית: את הכרחיותו של הפלא.
 כאמן החשיב את הד הפעולות יותר מן הפעולות עצמן; ידע
 את כחם של גלגולי הדברים. של הנעשה מאליו בכח הקסם. בכח
 הדחיפה הגדולה. על-כן הכניס מדעת ושלא מדעת. בכל
 מה שעשה את הצד האינציונלי. סמך על מזלו ותבע את
 הנס יותר משאחריים תובעים את הדברים «חוקיים». בלי
 חוצפה כלפי הגורל אין דבר גדול נעשה בעולם.
 בזה היה הפלא. שהכל היה צפוי מראש. כל תנועה
 קלה היתה בחשבון. בכונה. הכל נעשה מתוך הכרה ברורה כל-
 כך, וטל האגדה לא יבש בכל אלה. מאחורי הרעש הפוליטי
 ההכרחי הכחילו מרחקים טהורים. מרחקי דממה. המשורי. שידע
 כל-כך לבזו לאמצעים הגרועים. שהוא אנוס להשתמש בהם -
 בזה עצמו נטל חלק מכיעורים.
 מה שהיה בו צירוף מופלא של חוס וחרירות. של פייטן
 ופוליטיקן. של תפיסה בת תרבות מעודנה ואלמנטריות של

- נו 2

- אין רואים כלל יהודים באַרְצֵי־פְּרָאָל! - אומר הוא בפנים זועפים.
- וכי מעטים היהודים, המטיילים ברחובות?
- יהודים? - הוא אומר. - מטיילים שם בחורים עם בתולות, אותם שמטיילים גם אצלנו באִי־סְטְרֶן־פְּרָאָל. אִי־סְטְרֶן־פְּרָאָל? -
- חיספה עיר צעירה היא. - מתערב בעל-האכסניה שלנו ושיתק בשיני-
 הזהב. - כעבור ארבעים שנה יגדלו צעירינו ויהיו יהודים זקנים.
- אפשר שהם עצמם יגדלו. - אומר היהודי מברונזוויל. - ואולם זקנים
 לא יגדלו להם!

לאחר פת ערבית אנו הולכים אל התכניון, במקום שהתנהלה הציונית
 ערכה קבלת-פנים מיוחדת לכבוד התיירים האמריקאיים. באולם הגדול והמואר
 אנו מוצאים, בתוך קהל חיפאי צפוף, את פניהם הידועים של בני אניתנו. נֶבְּסִים
 הם כאן, בכובעי-הדרך האמריקאיים שלהם ובפניהם התמימים והסקרניים,
 כיהודים בני-כפר שבאו לימים הנוראים לבית-הכנסת של הכרף. על הבימה
 עומדת לידי אמריקאית, עסקנית ציונית מפורסמת, ומברבת אל בני-ארצה בלשון
 אנגלית נאה דברים נאים על ארץ-ישראל. ואף-על-פי-כן, כשהיא מקלה דרשתה
 הגאה והקהל יוצא החוצה, מתפורר בחבורות על-פני-הדרך. הכרמל השוקם וההוזה.
 הישן שנה מתוקה תחת שמירתה כהירים, נשמעות פה ושם הערות של בקורת.

- כמה מן התיירים אין דעתם נוחה מזה, שהאשה הכבודה דברה אליהם אנגלית
 דוקא, ולא עברית.
- אין זאת כי-אם רואה היא אותנו כעמי-הארץ גמורים! - קובל היהודי
 בעל המזודה.
- מה יש כאן להתבייש? - מודה השני. - הלא אמנם אין אנו מכינים,
 בעונותינו הרבים, בלשון-הקודש!
- אין בכך כלום, שאין אנו מבינים! - אומר השלישי. - הנה אין אנו
 מבינים גם אנגלית, ואף-על-פי-כן דברה אלינו אנגלית עמוקה כל-כך!...
- באכסניה אנו מוצאים את בעלי-הבתים יושבים במסיבת אחדים משכניהם
 ומשחקים בקלפים. המשחק, כדבר המובן מאלי, מתנהל בעברית.
- באַרְצֵי־פְּרָאָל אתם משחקים בקלפים? - משתומם היהודי מברונזוויל.
- כלום יש ברירה אחרת? - שוחק בעל האכסניה בשיני-הזבו.
- בלשון-הקודש?
- לשון אחרת אין לנו כאן.
- אבל קלפים בלשון-הקודש?
- וכי מה פלא יש כאן? אבותינו עברו גם את הבעל בלשון-הקודש!
- אם כן? הלא על זה אמנם צָוָה הנביא!...

אילו יכולתי להראות לו נקודה אחת בארצות אנגליה. שאין שם עוד אנשים לבנים, אפשר היה לדבר בזה. בקפריסין, כמו כאן באיסטאנד, ישנה רק שאלת Trades-Union, העלולה להתעורר על-ידי כניסת פועלים זרים.

(אני מוסר את דבריו במקצת שלא בסדר. לפי העולה בזכרוני. הוא הכחיש את מציאות האנטישמיות באנגליה. אפשר שעם התגברות ההגירה היהודית יחוקקו חוקים נגדה – זה היה כנראה. רמז בשבילי. מפקד הצוענים. שאתן אות להמון להמנע מזאת – אבל אין כאן ענין של שאלת-גזעים. כיואם שאלת Trades-Union בלבד).

כמו שהיונים בקפריסין יתנגדו ליהודים, כן מתנגדים האוסטרלים לכניסת היהודים. הם מתיראים. פן יציפו אותם. ותוא בתפקידו. אינו יכול לעשות מאומה נגד רצון התושבים. «אצלנו הכל גלוי. ואם יתעורר ענין קפריסין, תקום מיד סערה».

על זאת השיבותי. כי בכל-זאת אין הכל בפוליטיקה נעשה בגלוי. רק התוצאות או מה שנחוק בשביל הוכח. ואני פתחתי לפניו את תכניתי. ליצור קודם-כל בקפריסין תנועה בשבילנו. צריך להזמין אותנו לבוא שמה. את זה אכין על-ידי חצי תריסר שליחים. לאחר שניסד את חברת-היהודים המזרחית עם 5 מיליונות ל"ש בשביל סיני ואל-עריש. יתעורר בלב בני-קפריסין החשק להוריד את גשם-הזהב גם על האי שלהם. המושלמים יצאו משם. היונים מוכרים את אחוזותיהם ברצון ובמחירים טובים ויוצאים לאתונה או לכרתים.

דומה היה שהרעיון מוצא חן בעיניו. אבל על אל-עריש וסיני אין הוא יכול להגיד דבר. הממשלה תרצה לשמוע את דעתו של לורד קרומר. שהיא נותנת לה ערך רב.

הבלי, שלורד קרומר כבר יצא מפה. הוא כבר שב מצרימה. «יכול אני לשלוח שמה את מישהו» אמרתי.

«אבל עליו לדבר עם המיניסטריין לעניני חוק».

«יעזור נא לי בזה. מר צ'מברלין! מהרתים עלי לנסוע מפה».

23 באוקטובר, לונדון.

אתמול דברתי שעה עם הארון המהולל של אנגליה. עם ג'ו צ'מברלין. הסכרתי לו כל מה שהכינותי לי במחשבה תחילה. והוא הקשיב יפה. לדאבוני רעד קולי מתחילה. ובכברי הצטערתי על זאת מאד.

אך כעבור רגעים מספר הוטב הדבר. ודברתי בשלוח ובהוכחה. במדה שאפשר הדבר באנגלית הרצוצה שלי. גללתי לפני המסכה חדלת-התנועה של ג'ו צ'מברלין את כל שאלת היהודים. לפי מה שאני מבינה ורוצה לפתרה. יחוסי עם טורקיה וכו'.

«הנני מנהל משאומתן עם השולטן» אמרתי. «אבל כי יודע מה פירושו של משאומתן טורקי. אם רצונך לקנות שטיח. עליך לשתות קודם חצי תריסר ספלי קהוה ולעשן כמאה סיגריות; אחר-כך אתה מגלגל בספורי-משפחה ומזמן לזמן אתה מדבר מלים מספר בענין השטיח. לי יש שהות לנהל משאומתן. אך לעמי אין שהות. הם גועים בתוך המקלה. עלי להחיש להם עזרה מיד» וכו'.

בעת מעשה השטיח צחקה המסכה. הגעתי אחר-כך אל הטריטוריה. שבקשתי מאת אנגליה: קפריסין, אל-עריש וחצי-האי סיני.

הוא אמר קודם-כל, שיש בידו לדבר רק על קפריסין. השאר אינו גוגע לו. כיואם למיניסטריין לעניני חוק. ואולם בנוגע לקפריסין הענין הוא כך: חיים שם יונים ומושלמים. ואת רגלי אלה אין הוא יכול לדחוק לטובת מהגרים חדשים. להפך. מחובתו היא לעמוד לימינם. ואם יקומו היונים – אולי בתמיכת יון או רוסיה – ויתנגדו לכניסת היהודים, יבשל כל הקושי. הוא עצמו אין לו כלום נגד היהודים. אדרבה. ואילו היה במקרה נסף-דם יהודי אחד בעורקיו. היה מתגאה בזה. אולם, Voilà. אין בו נסף אחד.

בכל-זאת נכון הוא לעזור. אם יהיה לאל ידו; הרעיון הציוני חביב עליו וכו'.

היהודי הברזנווילי עומד רגע בפנים נרעמים וכוכעו מורד לעיניו. אחר-כך הוא מביע בידו. פונה עורף למסוכים ובסטר לחדרו בלא ברכת הפרידה. הלילה הראשון בארץ-ישראל ליל-גדורים הוא ללא-שנה. רשמי היום החולף ניעורים בזה אחר זה ומבחרים יותר. באפלת התריסים המוגפים מרחפים בערבוביה מאורעות ודמיונות. חלום ומציאות. אי-שם, בדממה העמוקה, משתפכת-פתאום אל חיק הלילה וללת-מדבר איומה. כפי חמור קובל על עלבוננו, המתפייס מיד מתוך התיפחות נכנעת ומנחנת. פוחתת ושוקעת. הכל חדש כל-כך ומפליא את הלב, ואף-על-פי-כן נדמה לך, כאילו הכל עתיק כל-כך וידוע מכבר-הימים, כחלום הילדות הרחוקה. החזור ונשנה באמצע ימך...

והנה כבר בקע אור שהי. האויר הולך ומחורר, הולך ומבהיר. ופתאום פורצת השמש בקלוחי-אש דקים ורותתים דרך סדקי התריסים. אני קם ופותח את החלון. שוב ניעור ובא יום-קיץ בהיר. השמים סהרורים וזכים, מוהבים בטאתי מודה בצבע האתרוג הרך והחור. גלגל החמה מנסר ויוצא בלהט צעיר, והירק הענוג אשר בגן שהק באגלי טל אחרונים. האויר צח וחזק, מרענן את העינים הלאות, מאמץ ומעודד את הקם משנתו. מנגד. מעבר הגן מזה, נפתח חריס שני ונשמע משם קול חרד, נסוך-שנה. של ילדה קטנה, כפי הנראה – תלמידה רכה של בית-הספר בחדשה הראשונים:

— אַמְאָלִי, עוד לא מאחר, אַמְאָלִי...

אנו מזדרזים בפת שחרית. אנו עומדים לצאת בעוד בוקר לחל-אביב – חל שכל הפיות פונים אליו. כעל-האכסניה שלנו מזכירנו, כי את העיקר שכחנו – עדיין לא ראינו את הר הכרמל. לא, את העיקר לא שכחנו. את הר הכרמל איננו רוצים לראות ראה חסופה. עוד נשוב לחיפה לא פעם אחת. לאחר שלקחנו פרידה מבעלי-האכסניה ויצאנו עם חפצינו החוצה, מצאנו על המרפסת את היהודי הזקן מברזנוויל. עומד הוא בכובע שמוט לערפו. ממש בידיו את כותל הבית. מרים ראשו למעלה, מעפעף בעיניו העששות כנגד השמש ומביט אל הגג.

— מה אתה מבקש כאן ליד הדלת? – שואל אני אותו. – מזווה?

— לא, – אומר הוא אלי בפנים מאירים, דוקא, – כמה נעים פה האויר

באַרְצִיסְרָאָל! אויר חם, מחיה נפשות!

— ולמה אתה ממשש את הכתלים?

— הנה עלה בדעתי, – הוא אומר, – אפשר כדאי אמנם להשאר פה ולפתוח

בַּנֶּק קסן לאפותיקאות. והרי אני רוצה לראות, מה טיב הבתיים שהם בונים כאן...

אנו מברכים אותו בהצלחה. יושבים באבטומוביל ונוסעים אל בית-

הנתיבות ללכת לתל-אביב.

בְּרַחוּב שׁוֹקֵק

בְּרַחוּב שׁוֹקֵק עֵינַי פֶּתַע -

וְאֵהי קָטָן בְּעֵינַי

כִּי גִתְקָה תִבֵּל מִנִּי

צָנַחְתִּי אֶרְצָה וְאָעֲצֵם עֵינַי

שְׁמַעְתִּי קוֹל צְנֹת יוֹם עוֹלָה בְּגִבּוֹרָה

וְכִי שָׁקְטָה הַדְּמָמָה

אֲחַר קָמְתִי וְאֶלֶךְ כְּתָמוּל שְׁלֹשׁוֹם

אוֹלָם לְכִי פָחַד וְרַחֲב

כִּי יִדְעַמִּי מִהֲזָה עֵינַי פֶּתַע

כֹּה יִשְׁלַח יְיָ דְבָרוֹ בְּרַחוּב:

בְּעֵינַי יָבֹא עַל אֶחָד הָאָדָם

וּבְדָמָה יִדְבַר אֵלָיו

ברוך כצנלסון

תָּכַן

מאת ג. שופמן

נהדר היה הערב אחרי סערת הגשם. ההרים המשוּפְּשָׁפִים. שהסתמנו באופק על כל גבנוניהם ושרטוטיהם, ללא ערפל כלשהו. העננים מופלאי הצורות והגוונים, שהכסיפו תלמים מתוך שחור, קרקורי הצפרדעים באגמים, הקרקורים האכסטיים, מחרישי האזניים, תעיתי במשעולים אילך ואילך, והעדר דבר-מה הציק לי מאד. צר היה לי על הדר-היקום, שנתרוקן מתכנו - באין עמו עתה כמיהה חשאית אל משהו, באין עמו האהבה, האהבה. כדי להשיב להרים, לעננים ולקרקורי הצפרדעים את הריפותם הראשונה, התאמצתי להאזן באיזו דמות בחזקה, העברתי בדמוני את כל הנערות שאהבתי בחיי, שאהבתין בידעתיך ושלא בידעתיך. בעבר רחוק ובעבר קרוב, ללא הוציא! חודות, מטושטשות חלפו כולן על פני אחת אחת - ונימה לא זעה, שוב אינן אומרות ללב כלום, כלום.

כי אפילו בת הביקורמיסטר הצעירה, שעוד אשתקד הייתי מאהב בה בחשאי כל-כך, הנה ראיתיה היום - וכחה סר מעליה! ריק העולם, ריק.

- אבא! - שמעתי פתאום קול בתי, בת החמש, מאחרי - אמא שלחתי לומר לך, שתבוא הביתה.

- ואף לא יראת ללכת עתה, עם חשכה?

- איני יראה, הלא כבר גדולה הנני! - ועיניה האירו מתוך העלטה בהארת חדשה, שלא ראיתיה אצלה קודם.

תפסתי את ידה הנפלאה, והלכנו לאורך שדרת-האגסים הארוכה - והדר היקום, על גניו וקולותיו, שב ונתמלא תוכן, תוכן -

בתי הקטנה-הגדולה הצילתהו.

הוא חשב בדבר וקבע להיום שעה 12 ורבע בצהריים ראיון, שבו אראה את לורד לנדסדאון.

האם היה זה מקודם או אחר-כך, ששרטטתי לו את אל-עריש על פסטינייר שהיתה מונחת על שלחנו? נוסף לזה - את רעיוני בדבר ההינטרלנד של חיפה, רוצה אני לזרז את הטורקים, שימהרו לגמור עמי, בעת שאופיע גם ליד נחל מצרים, או אפשר שאשיג את סביבות חיפה בזול יותר.

או צחקה המסכה המגולחה למשעי ושמטה את המונוקל, ואולם הוא כלל לא ידע היכן היא אל-עריש, ובכן נגשנו אל שלחן גדול, ומבין ספרים גדולים אחרים הוציא אטלס, פתח את הספר ומצא את מצרים, בעשותו זאת אמר: «גם במצרים יהיו לנו אותם הקשיים עצמם עם התושבים».

«לא», אמרתי, «לא נרד מצרימה, שם כבר היינו».

או צחק שנית, הפעם בהעמיקו לגחון על הספר, רק עתה הבין אותי כראוי, את חפצי להשיג נקודת-קבוק בשביל עם ישראל בקרבת ארץ-ישראל.

באל-עריש ובסיני הארץ היא בלתי-נושבת, את הארץ הזאת יכולה אנגליה לתת לנו, בזה תרכוש לה תוספת כח ורגש, תודתם של עשרת מיליונות יהודים, את כל זה אמרתי לו, והדברים עשו עליו רושם, ואני הסקתי מסקנה:

«האם יוכל להסכים, שאנו ניסד בחצי-אי סיני מושבה יהודית?»

«כן» אמר, «אם לורד קרומר ימליץ על זאת».

זהו איפוא המעשה הראשון שעלי לעשותו.

הוא נפרד ממני וקבענו ראיון להיום.

מזכירו הפרטי הוא לורד צעיר, שאכלתי עמו פעם בבוקר אצל סיר פרנסיס, הוא ברכני לשלום, אבל אני לא הכרתיו.

בפרוודור היה באורח-פלא האפריקני-הדרומי לנגרמן, חשבתו בלבי, צ'מברלין ישאלנו על-אודותי, ונתתי לו «רמז» להציג את עצמו כציוני, פגשתיו אחר-כך במלון והוא ספר, כי צ'מברלין שאלו באמת, כפי ששערתי, על-אודותי, לפי דבריו ענהו לנגרמן: «אדוני וד"ר הרצל הם מנהלי השנים».

בכל-אופן בודאי עשה הדבר רושם על צ'מברלין, שגם קבלן זה מאפריקה הדרומית הוא מאנשי שלומי.

רושמו של צ'מברלין אינו מזהיר, אדם בלי דמיון, בעל חרושת-ברגים פְּקֵה, הרוצה להרהיב את העסק.

רוחו חסר את המקורות הספרותיים והאמנותיים, איש העסקים, אבל מח בתיר ללא כל ענין.

המופלא שבשיחה היה זה, שהוא לא הראה שום בקיאות בארצות הבריטיות, העומדות עתה בלי ספק לפקודתו, היה הדבר כמו בתוך בית-ממכר-גרסאות גדול, שמנהלו אינו יודע בדיוק, אם מצויה סחורה מיוחדת במחסנים.

דרושה לי ארץ-קבוק בשביל עם ישראל, הוא יחפש ויראה, אם יש דבר כזה במחסנה של אנגליה.

העיקר העובי שהשגתי אתמול היה זה, שגז צ'מברלין אינו דוחה מלכתחילה את הרעיון בדבר יסוד «מושבה יהודית עומדת ברשות עצמה» בפנת דרום-מזרח של הים התיכון.

ובזה אני בא היום אל רוטשילד, שקבעתי עמו ראיון היום בצהריים.